

MATERIALY

**X MEZINARODNI VĚDECKO - PRAKTICKA
KONFERENCE**

«VĚDECKY POKROK NA PŘELOMU TYSYACHALETY -2014»

27 května – 05 června 2014 roku

Díl 20
Biologické vědy

Praha

Publishing House «Education and Science» s.r.o

2014

ОСОБЛИВОСТІ ПОШИРЕННЯ ТА ЕКОЛОГІЇ ГРАКА (CORVUS FRUGILEGUS) НА ЖИТОМИРЩИНІ ТА В РОСТОВСЬКІЙ ОБЛАСТІ

К. б. н. Власенко Р.П., Унгурян В.В.

Житомирський державний університет імені Івана Франка, Україна

Вивчення особливостей поширення та екології воронових в різних регіонах на цей час дуже актуальне. В екосистемах, що зазнають антропогенного впливу, завжди є види, які спрямовано еволюціонують в бік зв'язків з людиною і практично не зустрічаються поза сферою її діяльності. Типовим синантропом є грак [1]. Воронові птахи надають перевагу антропогенним ландшафтам і досить вдало адаптуються до життя в них завдяки своїй унікальній високій екологічній пластичності [4].

Грак – це типовий синантропний птах. Найбільш загальні тенденції для колоній грака – це різке зростання численності і щільності, а основні екологічні причини росту популяцій - збільшення гніздових станцій та антропогенних джерел харчування. Якщо щільність популяції висока, то у птахів знижується до мінімуму страх до людини [2]. Воронові здатні визначати ступінь небезпечності людини, яка наближається, добре розрізняють дорослих і підлітків, чоловіків та жінок [5].

На території України грак – частково осілий, частково перелітний птах. Відліт на зимівлю в середній смузі України – на початку листопада. Велика кількість птахів залишається на зиму. Багато птахів нашого регіону зимують у країнах Західної Європи, відліт на зимівлю відбувається у жовтні – листопаді, заміна зимуючих птахів на місцевих – на початку березня [2].

У великих містах у зв'язку із збільшенням міського будівництва все менше стає місць для будівництва гнізд. Птахи все більше починають заселяти тополі пристанційних будівель та розміщуються вздовж залізничних доріг. Граки переспеціалізувались на санітарів, тому немає потреби відлітати, оскільки корм є у всі сезони [4].

Грак – зручна модель для вивчення процесів синантропізації і урбанізації, оскільки цей птах здавна був близьким сусідом людини. Вивчення харчування, розмноження, чисельності цього виду у визначеному ареалі дозволяє з'ясувати роль цього виду в природних біоценозах і для людини [2].

Особливості поширення та екології грака в Ростовській області раніше не вивчались. Відомо, що проводилось дослідження з вивчення вмісту тяжких металів в птахах, які проживають на околицях міста Ростова – на – Дону. В даній роботі визначався також біотопічний розподіл грака.

Вивчати птахів даного виду дуже важливо, адже вони приносять велику користь людині, звільняючи від дрібних шкідників зелені насадження, зберігають сади, парки та господарські угіддя. Але, своєю багато чисельністю вони можуть створювати проблеми для комунальних та санітарно – епідемічних служб [5].

Тому, актуальними є дослідження змін чисельності, екології та біотопічного розподілу воронових, їх поведінки в умовах урбанізації та синантропізації.

Дослідження проводилось протягом 2013-2014 років за допомогою методів:площадний, маршрутний (спосіб Дайса), спостереження. Чисельність виду оцінювалась за шкалою відносних оцінок А.П. Кузякіна. Кількісні дані опрацьовували статистично за стандартними методами [3].

У результаті проведеного дослідження було виявлено п'ять колоній грака в місті Житомирі з загальною кількістю гнізд – 256, в місті Коростені – 4 колонії з загальною кількістю гнізд 277.

Загальна кількість особин за період дослідження (вересень 2013– квітень 2014 років) в м. Житомирі становила – 329, в місті Коростені – 610 осіб.

Загальна чисельність грака на зимівлі за даний період становила: в м.Житомирі 14–18 тисяч особин, в м.Коростені – 1– 2 тис. особин.

В місті Ростові – на – Дону було визначено 5 колоній з загальною кількістю гнізд 114, а в місті Новошахтинську 4 колонії з загальною кількістю гнізд 136.

Чисельність грака в місті Ростові-на-Дону становила – 251 особина, в місті Новошахтинську – 299 особин. Загальна чисельність грака на зимівлі становила: в м.Ростові – на – Дону –11 тис. осіб, в м.Новошахтинську – 2–3 тис. осіб.

Було з'ясовано, що домінуючими видами рослин в біотопах досліджуваних територій є: сосна звичайна (*Pinus sylvestris* L.), береза бородавчата (*Betula pendula*), липа серцелиста (*Tilia cordata*), горобина звичайна (*Sorbus aucuparia*), подорожник середній (*Platago media*), конюшина повзуча (*Trifolium repens*), робінія псевдоакація (*Robinia pseudoacacia* L.), лох сріблястий (*Elaeagnus commutata*), тополя чорна (*Populus nigra* L.), тополя пірамідальна (*Populus pyramidalis* Roz.), ковила волосиста (*Stipa capillata* L.), шовковиця чорна (*Morus nigra* L.), бузок звичайний (*Syringa vulgaris*), цикорій дикий (*Cichorium intybus* L.).

Література:

1. Гальченко Г.І. Пернаті друзі / Г.І. Гальченко. -К.: Знання, 1972. – 120 с.
2. Гузій А.І., Гузій Т.А., Войницький А.П. Облік птахів на природно-заповідних територіях із перевагою закритих типів ландшафтів / А.І. Гузій, Т.А. Гузій, А.П. Войницький // Облік птахів: підходи, методики, результати (Збірник наукових статей Другої міжнародної науково-практичної конференції, 26–30 квітня 2004р.) – Житомир: 2004. – с.56-62.

3. Гузий А.И. Методы учёта птиц в лесах / А.И. Гузий // Укр. гос. Лесотехнический университет, – Л.: – 2004. – с.18–48.

4. Константинов В. М., Асокова Н. И., Бабенко В. Г. и др. Врановые как модель синантропизации и урбанизации птиц / В.М. Константинов, Н.И. Асокова, В.Г.Бабенко// Материалы Всесоюзного научно-методического совещания педвузов. – 1980. – ч. 2. – С. 119–120.

5. Мельниченко Р.К., Копеїн К. І. До екології грака у Житомирі./ Р.К. Мельниченко, К.І. Копеїн// Матеріали 1-ї конференції молодих орнітологів України. – Луцьк, 1994, – с. 60–62.